

FEITENRELAAS

1. Inleiding

Telia Company AB (voorheen TeliaSonera AB, hierna: “TeliaSonera”) is een internationale telecommunicatieprovider, waarvan het hoofdkantoor is gevestigd in Stockholm. TeliaSonera is ontstaan uit een fusie tussen het Zweedse telecombedrijf Telia en het Finse telecombedrijf Sonera. Het bedrijf is genoteerd aan de NASDAQ Stockholm-beurs, en aan de NASDAQ Helsinki-beurs. Het bedrijf biedt telecommunicatiediensten aan in Europa en Azië. In 2016 bedroeg de omzet van het bedrijf rond de 11.4 miljard US dollar.

Sonera Holding BV, TeliaSonera UTA Holding BV (hierna: “TeliaSonera UTA”), en Telia Sonera Uzbek Telecom Holding BV (hierna: “TeliaSonera Uzbek”) zijn Nederlandse dochterondernemingen van TeliaSonera en zijn gevestigd in Rotterdam.

Uit het strafrechtelijk onderzoek door de FIOD onder leiding van het Openbaar Ministerie komt naar voren dat TeliaSonera in de periode van 2007 tot en met tenminste 2010 middels de Nederlandse holdingmaatschappijen TeliaSonera UTA en TeliaSonera Uzbek via Takilant Ltd (hierna: “Takilant”) steekpenningen heeft betaald aan een overheidsfunctionaris in Oezbekistan. De steekpenningen werden betaald om toegang te krijgen tot en te opereren op de Oezbeekse telecommunicatiemarkt, waaronder het verkrijgen en in stand houden van telecommunicatielicenties, frequenties en nummerblokken. Deze betalingen leveren naar het oordeel van het Openbaar Ministerie de misdrijven ambtelijke omkoping en valsheid in geschrift op.

De telecommunicatie-infrastructuur in Oezbekistan is gecentraliseerd en wordt gecontroleerd door Uztelecom, een staatsbedrijf dat een monopolie positie heeft. Mobiele telefoonbedrijven en internet service providers moeten de infrastructuur van Uztelecom gebruiken om toegang te krijgen tot internationale telecommunicatienetwerken. De nationale toezichthouder Uzbek Agency for Communication and Information (hierna: "UzACI") is verantwoordelijk voor het verstrekken van licenties en het toewijzen van frequenties en nummerblokken.

Uit het strafrechtelijk onderzoek blijkt dat de telecommarkt van Oezbekistan onder controle heeft gestaan van Gulnara Karimova, de oudste dochter van de voormalig president van Oezbekistan. Om op deze markt te opereren moesten er, onder andere, steekpenningen worden betaald voor de verkrijging van licenties, frequenties en nummerblokken.

Tussen 2007 en 2010 heeft TeliaSonera ruim 314 miljoen US dollar aan steekpenningen betaald aan Gulnara Karimova. De betalingen zijn verricht aan brievenbusmaatschappij Takilant. Takilant is een 'offshore company' gevestigd in Gibraltar. Gulnara Karimova is de 'Ultimate Beneficial Owner', de begunstigde, van Takilant. De meervoudige kamer van de rechtbank Amsterdam heeft Takilant bij vonnis van 20 juli 2016 veroordeeld voor het medeplegen van (passieve) buitenlandse ambtelijke omkoping en valsheid in geschrift vanwege het ontvangen van onder meer die steekpenningen.

2. Toetreding tot de Oezbeekse telecommarkt en de verkrijging van de 3G licentie.

In 2007 heeft TeliaSonera de mogelijkheid onderzocht om telecomprovider T1 over te nemen. Telecomprovider T1 is een internationale telecomprovider en met haar dochteronderneming Coscom LLC (hierna: "Coscom") actief op de Oezbeekse telecommarkt. Aanvankelijk was het de bedoeling om de overname te laten plaatsvinden door TeliaSonera's gedeeltelijk in eigendom toebehorende dochteronderneming Fintur Holdings BV (hierna: "Fintur"). Fintur is

een Nederlandse joint-venture onderneming, met TeliaSonera als grootaandeelhouder, en gevestigd in Rotterdam. De onderhandelingen ter overname van telecomprovider T1/Coscom waren opgestart door de directie en het bestuur van Fintur.

Telecomprovider T1/Coscom was op dat moment betrokken in een dispuut met de Oezbeekse autoriteiten wat ertoe heeft geleid dat het netwerk van Coscom gedurende enige tijd was stilgelegd. Uit e-mailwisselingen in februari 2007 tussen Fintur's directie en bestuursleden blijkt dat het voor betrokkenen duidelijk was dat de steun van de president van Oezbekistan noodzakelijk was voor een overname van telecomprovider T1/Coscom door TeliaSonera. Om die reden heeft TeliaSonera een brief gestuurd aan president Karimov.

Op 25 februari 2007 mailde Directeur D1 een document getiteld 'Statusrapport deal' naar de directie en het bestuur van Fintur. In het statusrapport wordt het belang van de presidentiële steun benadrukt:

"It is necessary to note that [Telecomprovider T1]'s Chairman demanded that we reach out President Karimov and his top level officials around the telecoms industry to confirm his support to the proposed acquisition before [Telecomprovider T1] board seriously proceeded with a transaction with Fintur."

In een e-mail geeft Directeur D1 aan dat ze op korte termijn politieke steun moeten laten zien. Tevens geeft hij aan dat hij een contact heeft dat hen dichterbij president Karimov's 'inner circle' kan brengen. In een e-mail van 16 maart 2007 legt Persoon P1 uit dat TeliaSonera's brief van Persoon P2 via "The Lady" is bezorgd bij de president en dat er sprake zal zijn van een ontmoeting met "haar mensen":

“(...) the letter from {Persoon P2} had been delivered to President. It went through the hands of the Lady and her people were ready to meet on the subject. We will learn tomorrow, what people are going to represent her and will let you know, immediately”

Op 24 maart 2007 schrijft Directeur D1 in een e-mail aan Directeur D2 dat ze diverse wegen hebben bewandeld om Karimov's 'hoogste elite' te bereiken, door diverse partijen de potentiële toegang van Fintur tot de Oezbeekse telecommarkt te laten promoten. Als resultaat van deze inspanningen wordt verwacht dat ze een ontmoeting zullen hebben met Gulnara Karimova en haar telecomcollega's.

Op verzoek van TeliaSonera wordt er door onafhankelijke onderzoekers een rapport opgesteld over de politieke risico's in de telecommunicatiesectoren in Afghanistan, Tadjikistan en Oezbekistan. In een conceptrapport dat op 3 april 2007 aan Directeur D1, Directeur D3 en Directeur D4 is verzonden, staat beschreven dat Gulnara Karimova zelf belangen heeft in de telecomsector en dat grote investeringen in Oezbekistan alleen gedaan kunnen worden met goedkeuring en steun van president Karimov. In het definitieve rapport van 15 mei 2007 zijn de opmerkingen betreffende Karimova op verzoek van Directeur D1 verwijderd. In plaats daarvan wordt in de conclusie van het definitieve rapport opgemerkt dat, ondanks dat zaken doen in Centraal-Azië inderdaad moeilijk is, Fintur daarmee ervaring heeft en dat deze markten een geweldig potentieel hebben, wat een sterk argument is om te investeren in deze landen.

In een memorandum dat Directeur D1 op 17 mei 2007 aan het bestuur en de directie van Fintur stuurde wordt vermeld dat er een voorlopig akkoord is 'voor de uitgangspunten van een potentieel partnerschap met het investeringsteam van Gulnara Karimova':

“We have made several trips to Tashkent over the 6 weeks and now have a preliminary handshake for principles of a potential partnership with Gulnara Karimova’s investment team. We are expecting to sign a non-binding Term Sheet with them within the next 10-15 days. According to the proposed deal, our proposed Uzbekh partners will bring in new 1800 frequencies, 3G-frequencies as well as some technically value-adding assets for the company, such as number blocks, in exchange for 26% of the Uzbekh venture plus USD 32.5 millions.”

Op 11 juni 2007 wordt de deal met telecomprovider T1/Coscom in een bijeenkomst gepresenteerd aan de directie van TeliaSonera. In de voorgestelde structuur zoals gepresenteerd aan de directie wordt gerefereerd aan een ‘lokale partner’ die na de overname van telecomprovider T1 een 26% belang in de Nederlandse moedermaatschappij van Coscom zal krijgen. De lokale partner wordt summier beschreven als:

“A strong local group with business interests in various industries which has expressed interest to cooperate. The proposed local partner will work with our group to bring in value-adding assets to Coscom, including 1800 Mhz and 3G frequencies and number blocks to be assigned for PSTN-mobile calls.”

De directie gaat een dag later, op 12 juni 2007, akkoord met de overname van telecomprovider T1/Coscom zoals gepresenteerd, onder de voorwaarde dat er een deal is met de lokale partner.

Op 3 juli 2007 heeft het bestuur van TeliaSonera besloten dat de overname van telecomprovider T1/Coscom niet via Fintur maar via Sonera Holding BV (en later TeliaSonera

UTA en TeliaSonera Uzbek) zal plaatsvinden. Op 4 juli 2007 wordt een overeenkomst gesloten ter 'oprichting van een partnerschap' tussen het latere TeliaSonera UTA en de lokale partner ('the Cooperation Agreement'). In deze overeenkomst worden de betalingen en andere verplichtingen met betrekking tot de lokale partner vastgelegd. Twaalf dagen later, op 16 juli 2007, stuurt Directeur D5 een e-mail aan het bestuur en de directie van TeliaSonera dat de overname van telecomprovider T1/Coscom rond is. Later wordt bekend dat Takilant de lokale partner is aan wie betaald zal moeten worden.

De overeenkomst met Takilant omvat het volgende: Takilant zal een 100% dochter oprichten die een 3G-licentie, frequenties en nummerblokken zal verwerven. Deze dochtervennootschap zal vervolgens afstand doen van deze telecomrechten, zodat deze daarna toegewezen kunnen worden aan Coscom. Takilant zal 80 miljoen US dollar ontvangen voor de te verrichten diensten. Tevens zal Takilant tegen een betaling van 50 miljoen US dollar een 26% belang in TeliaSonera Uzbek verkrijgen. Dit betekent dat TeliaSonera per saldo 30 miljoen US dollar aan Takilant zal betalen en 26% van de aandelen in TeliaSonera Uzbek zal overdragen. In een call/put optie wordt vastgelegd dat deze aandelen op verzoek van Takilant na 1 januari 2010 worden teruggekocht door TeliaSonera voor een vooraf afgesproken minimumprijs.

De plannen worden uitgevoerd zoals afgesproken. Takilant richt op 10 september 2007 dochteronderneming Teleson op. Op 27 september 2007 worden frequenties en nummerblokken aan Teleson toegewezen door de UzACI.

Per e-mail stuurt Directeur D5 op 30 november 2007 drie conceptovereenkomsten aan de vertegenwoordiger van Takilant, en geeft hierbij aan dat TeliaSonera erop staat dat de overeenkomsten naar Nederlands recht worden opgemaakt, omdat het gaat om een

Nederlands bedrijf. Op 17 december 2007 wordt de definitieve 'Number Block / Frequency Allocation Purchase Agreement' door TeliaSonera Uzbek en Takilant getekend. Hierin staat dat Takilant betaald zal krijgen voor het doen van afstand van de door Teleson verkregen 3G-licentie, frequenties en nummerblokken en voor het toewijzen van deze rechten aan Coscom door de bevoegde autoriteit van Oezbekistan. In totaal zal TeliaSonera uit hoofde van deze overeenkomst 80 miljoen US dollar aan Takilant betalen.

Ondanks dat Takilant niet zelf de bevoegde overheidsinstantie is, krijgt het op grond van deze overeenkomst wel betaald voor het toewijzen van de 3G-licenties, frequenties en nummerblokken aan Coscom. In de overeenkomst is een paragraaf opgenomen waarin kort gezegd staat dat de anti-corruptiewetgeving wordt nageleefd en er geen overheidsfunctionaris enig direct of indirect eigendom en financieel belang heeft bij deze overeenkomst. Dit terwijl het van begin af aan duidelijk is dat er feitelijk een deal wordt gesloten met een overheidsfunctionaris: Gulnara Karimova. Duidelijk is dat zij haar invloed zal aanwenden om te verzekeren dat de telecomrechten zullen worden toegewezen aan Coscom.

De andere betaling die gedaan moet worden aan Takilant is de overdracht van 26% van de aandelen in TeliaSonera Uzbek (waarvan Coscom een 100% dochteronderneming is) aan Takilant. In een 'Share Purchase Agreement' tussen TeliaSonera UTA, TeliaSonera Uzbek en Takilant van 24 december 2007 is een call- en putoptie opgenomen op grond waarvan TeliaSonera verplicht wordt om na 1 januari 2010 voor een van te voren vastgesteld minimum bedrag de aandelen Teliasonera Uzbek terug te kopen van Takilant. Uit de 'Share Purchase Agreement' blijkt dat Takilant in ruil voor de overdracht van 26% van de aandelen in Coscom garandeert dat:

- alle verplichtingen aangaande de 'Number Block / Frequency Allocation Purchase Agreement' zullen worden nagekomen;

- er géén overheidshandelingen zullen worden ondernomen die de afgesproken transacties zullen beperken of begrenzen;
- Coscom officiële toestemming zal krijgen van de Oezbeekse overheidsinstanties om de aan haar toegewezen telecomfrequenties te mogen gebruiken.

Op 27 december 2007 betaalt TeliaSonera 80 miljoen US dollar aan Takilant. Eén dag later, op 28 december 2007, wordt er door Takilant 50 miljoen US dollar aan TeliaSonera UTA betaald met verwijzing naar de overeenkomst van 24 december 2007.

Terugkoop van de aandelen

In december 2009 benadert Takilant TeliaSonera met het verzoek een deel van de aandelen in TeliaSonera Uzbek terug te kopen. Binnen TeliaSonera was het duidelijk dat TeliaSonera in de toekomst de hulp van Takilant nodig zal hebben, bijvoorbeeld bij de omwisseling van Oezbeekse SUM voor Zweedse Kronen, toewijzing van nieuwe licenties en lokale ondersteuning voor een solide prijsstelling. Op 18 januari 2010 heeft de directie van TeliaSonera besloten om 20% van de aandelen TeliaSonera Uzbek terug te kopen van Takilant tegen een prijs van 220 miljoen US dollar. Dit bedrag is hoger dan de geschatte waarde van de betreffende aandelen in TeliaSonera Uzbek. Op 1 februari 2010 is de aandelentransactie gepasseerd bij een Nederlands notariskantoor. Het bedrag van 220 miljoen US dollar is via de derdengeldenrekening van het notariskantoor overgemaakt op de bankrekening van Takilant in Hongkong.

3. Verrijging van de 4G-licentie

In een 'wijzigingsovereenkomst' van 25 januari 2010 is de put optie gewijzigd, waardoor Takilant middels een put optie het recht heeft gekregen om na 15 februari 2013 de resterende

6% aandelen aan TeliaSonera UTA te verkopen voor het bedrag van 50 miljoen US dollar of de reële marktwaarde als die dan hoger is. In ruil hiervoor zal Takilant Coscom helpen een 4G-licentie te verkrijgen. Vervolgens wordt in mei 2010 de minimale waarde van de put optie voor de resterende 6% aandelen verhoogd tot 75 miljoen US dollar. Deze waardeverhogingen zijn indirecte betalingen aan Gulnara Karimova ter verkrijging van een 4G-licentie in Oezbekistan.

In de verdere onderhandelingen om de 4G-licentie te verkrijgen gaat TeliaSonera tevens akkoord met het overnemen en aflossen van een schuld van Bedrijf B1. Bedrijf B1 staat beweerdelijk onder controle van Gulnara Karimova. In maart 2009 koopt Bedrijf B1 GSM-apparatuur van een derdenverkoper. Een jaar later verkeert Bedrijf B1 in serieuze financiële problemen en vraagt hulp aan TeliaSonera. In ruil voor de overname van de schuld aan de derdenverkoper zou Bedrijf B1 zorgen voor toewijzing van de 4G-licentie aan Coscom. Deze overeenkomst met Bedrijf B1 is in aanvulling op de eerdere afspraak dat Takilant zou helpen de 4G-licentie te verkrijgen. Binnen TeliaSonera was bekend dat Gulnara Karimova beweerdelijk de controle heeft over Bedrijf B1. In 2007 mailt Directeur D1 aan Directeur D4 dat Gulnara Karimova aandeelhouder is van Bedrijf B1.

In april 2010 wordt in een serie van overeenkomsten vastgelegd dat TeliaSonera en TeliaSonera Uzbek de schuld van 15 miljoen US dollar overnemen die Bedrijf B1 had bij een derdenverkoper in ruil voor Bedrijf B1's assistentie bij de toewijzing van 4G-licenties. Coscom heeft op 11 juni 2010 toestemming gekregen van de UzACI om de 4G radio-frequentiekanalen te gebruiken in Oezbekistan. Op 14 juni 2010 maakt TeliaSonera Uzbek het bedrag van 15 miljoen US dollar over aan de derdenverkoper. De schuld van Bedrijf B1 bij TeliaSonera Uzbek is afgeboekt als een betaling voor de 4G-licenties verkregen door Coscom.

4. Verrijking van extra nummerblokken

Halverwege juni 2008 ontstaat er binnen Coscom de behoefte aan nieuwe nummerblokken. Uit documenten blijkt dat Directeur D4 op 2 juli 2008 een afspraak heeft met de 'Uzbek partner'. Op 10 juli 2008 doet Teleson, de Oezbeekse dochtermaatschappij van Takilant, een verzoek aan de UzACI voor de toewijzing van 1 miljoen nummers en de netwerkcode 594. Dit verzoek wordt vijf dagen later toegewezen. Op 20 augustus 2008 wordt een overeenkomst gesloten tussen Takilant en TeliaSonera Uzbek waarin wordt afgesproken dat Takilant ermee akkoord gaat dat Teleson afziet van haar rechten op de betreffende 1 miljoen nummers en netwerkcode 594. In ruil hiervoor zal TeliaSonera Uzbek 9,2 miljoen US dollar aan Takilant betalen. Dezelfde dag ziet Teleson af van haar rechten op de nummers en netwerkcode en vraagt Coscom deze rechten aan bij de UzACI. Zes dagen later, op 26 augustus 2008, wijst de UzACI de rechten op de nummers en netwerkcode toe aan Coscom. Op 16 september 2008 betaalt TeliaSonera Uzbek 9,2 miljoen US dollar aan Takilant.

5. Extra frequenties in 2010

Op 21 september 2010 mailt de vertegenwoordiger van de lokale partner een conceptovereenkomst tussen TeliaSonera Uzbek en Takilant met betrekking tot 700 MHz/LTE-frequenties en een langetermijnovereenkomst inzake STM/Ethernetkanalen in Oezbekistan naar Directeur D5. In deze conceptovereenkomst is opgenomen dat Takilant ondersteuning zal bieden aan Coscom bij de aanvraag van extra frequenties in Oezbekistan. Deze ondersteuning zal onder meer bestaan uit onderhandelingen om de betreffende frequenties beschikbaar te maken, het verkrijgen van toestemming voor het gebruik van de betreffende frequenties, het verkrijgen van vergunningen of autorisaties van de bevoegde autoriteit in Oezbekistan en het opstellen van de benodigde documenten. Als vergoeding zal TeliaSonera 55 miljoen US dollar aan Takilant betalen. In een 'board resolution' gedateerd op 29 oktober 2010 geeft de directie van TeliaSonera UTA formeel toestemming voor deze deal:

"Hereby resolve to approve:

for the combined transaction value of MILJOEN US DOLLAR 75 the entering into the following agreements: - i) 20 year Lease Agreement between COSCOM and Uzbek Telecom within the territory of Uzbekistan to COSCOM to be used throughout the entire territory of the Republic of Uzbekistan, all over UZBEKTELEKOM's existing and future network ("Lease Agreement"); and - ii) an Agreement between TeliaSonera Uzbek Telecom Holding B.V. and Takilant Limited for COSCOM to receive the following LTE frequencies: Reception: 777- 787 MHz; 746-756 MHz. Transmission: 788- 798 MHz; 758-768 MHz ("Frequency Agreement")."

Een gelijkkluidend besluit is genomen door de directie van TeliaSonera Uzbek. Ook dit besluit is gedateerd op 29 oktober 2010. De definitieve overeenkomst tussen TeliaSonera Uzbek en Takilant is gedateerd op 1 november 2010. De overeenkomst is op verzoek van TeliaSonera aangevuld met de verklaring dat geen van de partijen in verband met verplichtingen op grond van de overeenkomst een overheidsfunctionaris zal beïnvloeden door deze geld te betalen, of beloften te doen. Deze bepaling is opgenomen, ondanks dat Takilant en de toenmalige directeuren van TeliaSonera ervan op de hoogte waren dat de betalingen werden gedaan aan Gulnara Karimova. Tevens is er op verzoek van een (door TeliaSonera aangesteld) directielid van TeliaSonera Uzbek een bevestigingsbrief geschreven waarin Takilant verklaart dat de betalingen op grond van de overeenkomst ook betrekking hebben op het afzien van het optierecht dat Takilant heeft op de betreffende frequenties.

Op 26 november 2010 is door de autoriteiten van Oezbekistan toestemming verleend aan Coscom voor het gebruik maken van bepaalde 700 MHz-radiofrequenties.

Uit interne e-mails en e-mailwisselingen tussen directieleden van TeliaSonera Uzbek en de vertegenwoordiger van Takilant komt echter naar voren dat de overeenkomst niet op 1 november is ondertekend. De overeenkomst is begin december 2010 aangepast en niet

getekend vóór op zijn vroegst 10 december 2010. De formele 'board resolutions' zijn gedateerd op 29 oktober 2010. In een e-mail van 9 december 2010 verzoekt Directeur D5 de directieleden van TeliaSonera Uzbek:

“Please execute these attached resolutions as I changed the dates on them. The resolution date is now October 29. We needed to do this to sequence the events properly. The date of the agreement will be November 1, Service Acceptance act and invoice will dated as per December 10, 2010.”

Door de antedatering is verhuld dat de deal met Takilant formeel pas is gesloten nadat de frequenties op 26 november aan Coscom waren toegewezen. Op 16 december 2010 betaalt TeliaSonera 55 miljoen US dollar aan Takilant.

6. Sponsorgelden en bijdragen aan goede doelen

In de periode 2007 - 2013 heeft Coscom meer dan 27,3 miljoen US dollar aan ‘sponsorgelden’ en ‘bijdragen aan goede doelen’ betaald. Uit het onderzoek blijkt dat sommige van deze betalingen lijken te zijn gekoppeld aan de verkrijging van licenties, vergunningen en nummerblokken of andere commerciële belangen van Coscom in Oezbekistan.

7. Conclusie

De feiten zoals hierboven beschreven tonen aan dat TeliaSonera in de periode van 2007 tot en met tenminste 2010 in totaal ruim 314 miljoen US dollar en 6% van de aandelen in TeliaSonera Uzbek heeft betaald aan Takilant, dat indirect in handen was van overheidsfunctionaris Gulnara Karimova. In ruil voor die betalingen zorgde Karimova ervoor dat TeliaSonera toegang

kreeg tot de Oezbeekse telecommunicatiemarkt, faciliteerde Karimova de verkrijging van belangrijke Oezbeekse licenties en frequenties, zoals 3G- en 4G-frequenties, en maakte Karimova het mogelijk voor TeliaSonera om te blijven opereren op de Oezbeekse telecommunicatiemarkt. Daarnaast werd in de periode van 2007 tot en met 2013 meer 27,3 miljoen US dollar betaald aan 'sponsorgelden' en 'bijdragen aan goede doelen'. Sommige van deze betalingen lijken te zijn gekoppeld aan de verkrijging van licenties, vergunningen, nummerblokken en andere commerciële belangen. Deze feiten zijn te kwalificeren als ambtelijke omkoping.

Veel van de hiervoor omschreven steekpenningen zijn ten onrechte als regelmatige betalingen geboekt in Coscom's en TeliaSonera Uzbek's administratie, bijvoorbeeld als kosten gerelateerd aan de aankoop van diensten en goederen. Tevens zijn er valse overeenkomsten, contracten en besluiten opgesteld om te verhullen dat er steekpenningen werden betaald. Deze feiten kwalificeren als valsheid in geschrift.